

واکاوی ابعاد پیدا و پنهان نقض حقوق بشر توسط امریکا برای سلطه بر حکومت‌های وابسته

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰

کد مقاله: ۴۳۲۰۸

زهرا سندالی^{*}

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی و تبیین ابعاد پیدا و پنهان نقض حقوق بشر توسط امریکا برای سلطه بر حکومت‌های وابسته انجام گرفت. پروژه حاضر در زمره تحقیقات تحلیلی و توصیفی قرار می‌گیرد و نگارش کاربردی دارد. به منظور بازیابی مطالعات انجام شده که در فاصله زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۳ به زبان فارسی و انگلیسی منتشر شده بود، بانک‌های اطلاعاتی ScienceDirect، John Wiley، Springer، PubMed، ProQuest، SAGE، سیویلیکا، SID، ایرانداک؛ جست‌وجو گردید. کلید واژه‌های استفاده شده شامل "نقض حقوق بشر، امریکا، سلطه، حکومت‌های وابسته" بود. به طور کلی از بین چندین مقاله جست و جو شده حدود ۴۳ مقاله معیارهای ورود به پژوهش حاضر را داشتند و مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج بررسی حاکی از آن بود که ابعاد پنهان نقض حقوق بشر توسط امریکا شامل: نقض حق حیات، نقض حق سلامت و بهداشت، نقض حق آموزش و دسترسی به دانش و فناوری، نقض حق توسعه، نقض حقوق زنان، کودکان، سالمندان و افراد دارای معلولیت و ابعاد پنهان آن شامل: شکنجه زندانیان، اعمال تحریم‌ها؛ سوءاستفاده از سازمان‌های حقوق بشری و سکوت امریکا در برابر عربستان بخش کوچکی از نقض حقوق بشر توسط امریکا است.

واژگان کلیدی: نقض حقوق بشر، امریکا، سلطه، حکومت‌های وابسته

حقوق بشر از موضوعات مهم، تأثیرگذار و همچنین چالش برانگیز در عرصه بین‌المللی است. این واقعیت که همه کشورها موظف به تلاش در راستای حمایت از جهانی شدن هستند، به وضوح نشان می‌دهد که آنها نباید با نقض حقوق بشر در سایر کشورها، در جهت مخالف گام بردارند. این موضوع، مفهوم اساسی جهانی بودن را با این ادعا که دولت‌ها هیچ‌گونه تعهدات مربوط به حقوق بشر نسبت به اشخاص خارج از صلاحیت خود ندارند را تضعیف می‌کنند. از این رو اقدامات اجباری که به نظر می‌رسد نقض تعهدات عادی حقوق بشر مانند حق زندگی است، ممکن است نقض قوانین بین‌المللی معمول باشد، چه در داخل کشور و چه در خارج از کشور (Lubell, 2010). مهم‌ترین منبع حقوق بین‌الملل، قرارداد است. منشور سازمان ملل متحد هم مهم‌ترین سند انسجام بخش حقوق بین‌الملل است. در طول دو دهه گذشته، سازمان ملل متحد و سایر سازمان‌ها تعدادی گزارش پیشگامانه منتشر کرده‌اند که نقض گسترده و سیستماتیک حقوق بشر در سیستم‌های بهداشت روان در سراسر جهان را مستند می‌کند (Drew, Funk, Tang S. et al. 2011). به طور کلی، این اسناد با استفاده از رویکرد مبتنی بر حقوق بشر مطابق با کنوانسیون ۲۰۰۶ سازمان ملل متحد در بر حقوق سلامت تأکید می‌کند (Stastny, Lovell, Hannah, 2020).

علاوه بر حقوق سلامت بحث حقوق کودکان نیز مطرح است. سازمان جهانی جامعه مدنی که به حقوق کودکان اختصاص دارد؛ در گزارش سال ۲۰۱۹ خود اظهار داشت که امروزه کودکان زیر سن قانونی «از هر زمان دیگری در تاریخ شانس بیشتری برای رشد سالم، تحصیل کرده و محافظت شده دارند و فرصتی برای رسیدن به کمال خود دارند. پتانسیل "با این حال، بسیاری از تهدیدات اجتماعی به گونه‌ای ادامه دارند که رفاه و منزلت کودکان را تضعیف می‌کنند. در واقع، حدود ۲۴۰ میلیون کودک در سال ۲۰۱۸ در مناطق جنگی زندگی می‌کنند. نکته قابل توجه، گزارش پیشگام به مجمع عمومی سازمان ملل متحد (سازمان ملل) ادعا کرد که حضور کودکان در یک منطقه جنگی نقض "هر حق کودک - حق زندگی، حق همراهی خانواده و جامعه، حق سلامت، حق رشد شخصیت و حق پرورش و حمایت" است. استخدام کودکان در جنگ‌ها از نظر تاریخی جدید نیست، به عنوان مثال، کودکان در طول جنگ جهانی دوم، انقلاب آمریکا و جنگ داخلی در سیرالئون در دهه ۱۹۹۰ به کار گرفته شدند. این کودکان توسط نیروهای دولتی، گروه‌های شورشی مسلح و حتی گروه‌های شبه نظامی به خدمت گرفته شده‌اند. تنوع زیادی در مشارکت آنها در جنگ‌ها وجود دارد، زیرا برخی از آنها عمدتاً در خط مقدم درگیری‌های مسلحانه مانند مأموریت‌های انتحاری شرکت می‌کنند، در حالی که برخی از آنها به عنوان جاسوس یا پیام رسان عمل می‌کنند یا مجبور به بردگی جنسی می‌شوند. برای عضوگیری از کودکان، گروه‌های مسلح اغلب آنها را می‌ربایند، در حالی که سایر کودکان از روی ناامیدی به شورش مسلحانه می‌پیوندند، بر این باور که چنین گروه‌هایی بهترین شانس خود را برای بقای وجودی ارائه می‌دهند (Regilme, & Spoldi, 2021). علاوه بر این نقض حقوق بشر توسط آمریکا در ابعاد مختلف از جمله سلامت جامعه، برخورد با اقلیت‌های مذهبی، شکنجه، تحریم و... نمایان است. همچنین جنگ‌های اخیر آمریکا در خاورمیانه نمود کامل نقض حقوق بشر توسط آمریکا است. حقوق بشر یکی از دستاوردهای بشر طی چند قرن گذشته است که در صورت تحقق می‌تواند تا حدی حقوق شهروندان را تأمین کند. اما این مفهوم با همه کاستی‌هایی که دارد سال‌های متمادی است که با بهره‌گیری از اهرم رسانه‌ها، مورد استفاده ابزاری برخی کشورهای جهان قرار گرفته و از این طریق انواع فشارها بر کشورهای مخالف آنان تحمیل شده است. از سوی دیگر تلاش برای افزایش نقض حقوق بشر توسط آمریکا و دیگر قدرت‌های غربی و مقابله با رویکرد سیاسی و معیارهای دوگانه آنان در قبال مسئله حقوق بشر، یک ضرورت اساسی و مبتنی بر دیدگاه اصولی نظام جمهوری اسلامی ایران در نظام بین‌الملل است. با این وجود اندک پژوهش‌هایی به بررسی ابعاد پیدا و پنهان نقض حقوق بشر پرداخته‌اند؛ بنابراین به منظور پرداختن به برخی از شکاف‌های موجود در ادبیات پژوهش بر خود لازم دانستیم که ابعاد پیدا و پنهان نقض حقوق بشر توسط آمریکا را بررسی کنیم.

۲- بیان نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱- بخش اول: حقوق بشر

حقوق بشر اساسی‌ترین و ابتدایی‌ترین حقوقی است که به انبای بشر اطاعت می‌شوند و کارکرد آنها ایجاد تضمین‌های اخلاقی برای صیانت از مدعاهای ما درباره بهره‌مندی از حداقل زندگی نیکو است. از لحاظ ماهومی، حقوق بشر خود از ماهوم حقوق مشتق شده است (فاگان: ۲۰۰۵) این تعریف ساده عواقب و بازتاب اجتماعی و سیاسی مهمی را برای مردم و حکومت‌ها به دنیا دارد. مطابق اعلامیه جهانی حقوق بشر و سایر اسناد بین‌المللی این حقوق ویژگی‌هایی همچون جهان شمول بودن، سلب ناشدنی، انتقادناپذیری، تاکتیک ناپذیری، عدم تبعیض و برابری طلبی، به هم پیوستگی و در هم تنیدگی را دارا است. از این رو به تمامی افراد در هر جایی از جهان تعلق دارد و هیچکس را نمی‌توان به صرف منطقه جغرافیایی که در آن زیست می‌کند، از حقوق بشر محروم کرد ضمن اینکه همه افراد فارغ از عواملی چون نژاد، ملیت، جنسیت و غیره در برخورداری از این حقوق با هم برابر و یکسانند و در این خصوص

کسی را بر دیگری برتری نیست. این حقوق تضمین‌های اخلاقی انگاشته می‌شوند که مردم در همه کشورها و فرهنگ‌ها، به صرف انسان بودنشان باید از آنها برخوردار باشند. اینکه این تضمین‌ها (حقوق) خوانده شده‌اند بدان معناست که به همه افراد جویای آن تعلق می‌گیرند، دارای اولویت بالایی هستند و اجابت اجباری است نه مستحب، اغلب حقوق بشر را جهان‌شمول می‌انگارند، به این معنا که همه افراد از آن برخوردارند و باید برخوردار باشند. این حقوق مستقل دانسته می‌شوند، به این معنا که وجود دارند و فارغ از اینکه یا به نوان معیارهای توجیه و نقد در دسترس‌اند (Nickel, 1982). شناسایی حقوق بشر در سطح بین‌المللی با منعکس شدن پاره‌ای از اصول آن در منشور ملل متحد شروع شد. در مقدمه این منشور از حقوق پایه‌ای انسان‌ها و لزوم احترام به آن یاد شده است و در ماده ۱ آن از همکاری‌های بین‌المللی به منظور تشویق همگان، رایت حقوق بشر و آزادی‌های اساسی و... سخن به میان آمده است. طبعاً این یادآوری بسیار کلی و انتزاعی بوده و هیچ جنبه ملی و الزامی ندارد. پس از آن مهم‌ترین و معروف‌ترین متن حقوق بین‌الملل درباره حقوق بشر، اعلامیه جهانی حقوق بشر است که در ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ با ۴۸ رأی موافق و ۸ رأی ممتنع به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید (خداوردی، ۱۳۸۵). حقوق بشر بین‌المللی در اسناد متنوع شامل میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و دو پروتکل الحاقی آن، عهدنامه حذف تمامی اشکال تبعیض نژادی، عهدنامه حذف تمامی اشکال تبعیض علیه زنان، عهدنامه مقابله با شکنجه، و سایر رفتارهای وحشیانه، غیرانسانی و تحقیر آمیز و حقوق بین‌الملل عرفی تدوین شده است. پنج مقوله حقوق بنیادی بشر عبارتند از حق حیات، حق آزادی بیان، حق آزادی اجتماع، حق آزادی فکر و قیده و مذهب، حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی (فاگان، ۱۳۸۴).

۲-۱-۱- دادگاه آمریکایی حقوق بشر

دیوان آمریکایی حقوق بشر نهادی قضایی و مستقل است که بر اساس کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر (۱۹۶۹م.) با هدف تفسیر و اجرای مفاد مقررات مندرج در کنوانسیون مزبور و رسیدگی به موارد ادعای نقض حقوق و آزادی‌های به رسمیت شناخته شده در آن در سال ۱۹۷۹ تشکیل و در تاریخ ۲۹ و ۳۰ ژوئن ۱۹۷۹م. در مقرر سازمان کشورهای آمریکایی در واشنگتن‌دی‌سی، اولین جلسه‌اش را برگزار نمود. جلسه افتتاحیه دیوان هم در مقرش سن خوزه کاستاریکا در سوم سپتامبر ۱۹۷۹م تشکیل گردید. اساسنامه دیوان در طول نهمین جلسه عادی مجمع عمومی سازمان کشورهای آمریکایی تصویب و مقررات آیین دادرسی آن نیز در اوت ۱۹۸۰ تصویب شد. با وجود آنکه دیوان برخلاف کمیسیون آمریکایی حقوق بشر، از لحاظ فنی نهادی وابسته به سازمان کشورهای آمریکایی نیست؛ ولی باین‌حال نهاد قضایی نظام آمریکایی حمایت از حقوق بشر به شمار می‌آید. دیوان از ابتدای تشکیل به طور متوسط سالی سه بار تشکیل جلسه داده و در طول جلسات عمومی خود آراء قضایی و نظریات مشورتی صادر نموده و در جلسات علنی خود به استماع ادعاهای طرفین، شهادت شهود و کارشناسان پرداخته و گزارش‌های رئیس دیوان را مورد توجه قرار داده است. از آنجایی که مقر دیوان آمریکایی با کمیسیون آمریکایی متفاوت است، تعداد جلسات مشترک معدودی تشکیل شده است (منقوش و همکاران، ۱۳۹۴).

۲-۱-۲- نقض حقوق بشر

شمول جغرافیایی تعهدات حقوق بشری دولت‌های متعاقد نسبت به اسناد و معاهدات حقوق بشری اکنون صرفاً به عرصه قلمرو تحت حاکمیت آنها محدود نمی‌گردد؛ بلکه به نظر می‌رسد با خروج از آن حیطه، سیر تکامل را می‌پیماید؛ به طوری که دولت‌های متعاقد را در حوزه جغرافیایی گسترده‌تری ملتزم به رعایت حقوق و آزادی‌های مندرج در این اسناد می‌کند. به دیگر سخن، با احراز دسته‌ای از شرایط و متعاقباً از طریق توسعه چارچوب گسترده تحت صلاحیت دولت‌ها، اقداماتی که آنان در نقض التزامات قراردادی نشأت گرفته از اسناد تعهدآور حقوق بشری در خارج از عرصه قلمرو خود (به طور مستقیم و یا حتی غیرمستقیم) مرتکب می‌گردند، و یا حتی در سرزمینی که نوعاً التزامات قراردادی مزبور، به طور معمول در آنجا قابلیت اجرا ندارد مرتکب می‌شوند را می‌توان در حوزه مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها مطرح ساخت (مدنی، ۱۳۸۷). نقض گسترده حقوق و آزادی‌های اساسی بشر از جمله سرکوب سیاسی، تبعیض‌های اجتماعی، دم رواداری و تحمل در برخورد با اقلیت‌ها (مذهبی، نژادی و...)، به حاشیه راندن هرگونه صدای مخالف، یکی از موجبات اساسی نضج و گسترش خشونت و اقدامات تروریستی است (بزرگمهری و همکاران، ۱۳۹۶).

۲-۲- بخش دوم: سلطه بر حکومت‌ها

۲-۲-۱- تحول مفهوم سنتی حاکمیت دولت‌ها توسط معیارهای حقوق بشری

یکی از موضوعاتی که امروزه سازمان ملل با آن روبه‌رو است؛ چگونگی ایجاد تعادل میان حاکمیت دولت‌ها با حقوق بشر است. درواقع بخشی از معمای رابطه حقوق بشر و حاکمیت، به قوانین بین‌المللی مربوط است. درحالی‌که برخی از مفاد منشور سازمان ملل آشکارا به حمایت از حاکمیت دولت‌ها می‌پردازد، در بخش دیگر به شورای امنیت این اجازه را می‌دهد تا با استفاده از نیروهای

نظامی هر جا برای حفظ و بازگرداندن صلح و امنیت بین‌المللی لازم باشد وارد عمل شود. از سوی دیگر اعلامیه جهانی حقوق بشر نیز بیان می‌کند که برای ترویج توسعه، کشورها باید با یکدیگر (Leopard, 2008). روابط دوستانه داشته باشند و به آزادی‌های مندرج در اعلامیه حقوق بشر احترام بگذارند. امروزه مفهوم سنتی حاکمیت با توجه به ورود مفاهیمی چون حقوق بشر از یک رابطه ناسازگار و چالشی، به‌مرورزمان و به‌واسطه پذیرش مجموعه‌ای از تعهدات بین‌المللی از سوی دولت‌ها و عملکرد مکانیسم‌های نظارتی بین‌المللی به موازات جهانی‌شدن به تدریج سازگاری بیشتری یافته و با تقویت مفاهیم حقوق بشر رابطه این دو به یک رابطه هم‌افزا در حال تبدیل شدن است. این روند در دو بعد فردی و بین‌المللی نمود بیشتری یافته است. به عبارتی مضامین حقوق بشر از رابطه بین فرد و دولت و نیز جایگاه ملاحظات مربوط به امنیت فردی در ارتباط با دولت‌ها ناشی می‌شود. امروزه امنیت فردی نقش بین‌المللی به خود گرفته است و از نظر بسیاری از کشورها به‌صورت یک مسئله امنیتی دانسته می‌شود تا جایی که افراد برای شکایت علیه حکومت کشورشان می‌توانند اقدام کنند (کمیته حقوق بشر سازمان ملل) (بوزان، ۱۳۸۹، ص ۶۸). در بعد بین‌المللی نیز شاهدیم که هر کشوری حداقل یک معاهده که دربرگیرنده تعهداتی درباره حمایت از حقوق بشر باشد را تصویب کرده و به الزامات و تعهداتی گردن نهاده‌اند. این مسئله نفوذپذیری حاکمیت‌ها را نشان می‌دهد؛ بنابراین دولت‌های دارای حاکمیت، هم واضح قواعد و مقررات بین‌المللی حمایت از حقوق بشر هستند و هم تابعین حقوق بشر شناخته می‌شوند (رضایی‌نژاد، ۱۳۸۳، ص ۵۰).

۲-۲-۲- سلطه بر افغانستان

روابط افغانستان و آمریکا در خلال سال‌های دهه ۱۹۵۰ بر اثر مناقشات افغانستان با پاکستان که در همان ایام در تعقیب سیاست‌های سدبندی در مقابل شوروی پیمان نظامی با آمریکا بسته بود به مشکلاتی برخورد (کلیفور، ۱۳۶۸، ۲۰۵). افغانستان از گذشته نظام حکومتی بر مبنای فدرالیسم قومی و قبیله‌ای بوده است. دولت‌ها معمولاً با روسا و رهبران قبایل ارتباط نزدیکتری برقرار می‌کردند و روسای اقوام و قبایل نیز از رهبران حمایت می‌کردند که منافع آنها را در نظر می‌گرفته‌اند. در تاریخ معاصر نیز این کشور توسط آمریکا اشغال گردید. تمام اقداماتی که در افغانستان انجام می‌گردید از حمایت قوم برخوردار بود. با توجه به این تاریخ می‌توان مهم‌ترین معضلات و چالش‌های پیش روی دولت-ملت‌سازی به صورت مختصر و فشرست وار بیان نمود: تجاوز و دخالت‌های بیگانگان (انگلستان، شوروی و آمریکا)؛ وجود اقوام و قبایل گوناگون؛ عدم شکل‌گیری هویت ملی؛ استبداد و خودکامگی داخلی؛ عدم شکل‌گیری فرهنگ سیاسی مشترک؛ ناسیونالیسم قومی به جای ناسیونالیسم ملی؛ گرایش‌های نخبه‌گرایانه حکام؛ عدم توافق بر سر منافع ملی؛ تفکرات سنتی و عقب مانده (ابطحی و همکاران، ۱۳۹۴).

۲-۲-۳- سلطه بر عراق

با نگاهی گذرا به تشکیل کشورهای خاورمیانه و پراکندگی و قومیت‌های مختلف این مناطق مشخص می‌گردد که اساس آنها بر پایه استعمار سیاسی، چپاول نفت و گاز، چپاول آثار باستانی و تسلط بر مناطق استراتژیک بنا نهاده شده است. امروزه درگیری‌ها، جنگ‌های داخلی و قومی و مذهبی در این مناطق از اثرات همین مرزبندی‌های غیرواقعی می‌باشد (پی‌یردرنیک، ۱۳۶۸، ۴۲۱). در مجموع کلیه کشورهای خاورمیانه از نظر دولت - ملت‌سازی در وضعیت چندان مناسبی قرار ندارند (هینبوش و احتشامی، ۱۳۸۲، ۳۴-۳۴). ولی از جمله نمونه‌های حساس و بیشتر مورد توجه می‌توان به نمونه مهم فلسطین در طی دوره پس از ۱۹۹۱ (کنفرانس مادرید)، که روند صلح در راستای ایجاد یک دولت فلسطینی مستقل جهت یافته ولی هنوز کامل نگردیده است و نیز اسرائیل و یا مسئله عراق اشاره نمود که به نظر توجهات بیشتری را در سطح بین‌الملل به خود مشغول داشته‌اند. در این جوامع، عوامل ملت‌ساز و هویت‌ساز از طریق تعامل تاریخی و تدریجی خود مراحل مهمی از ملت‌سازی را به انجام رسانده‌اند. عوامل نخستین مانند: قومیت، زبان و دین واحد و یا شکل‌گیری هویت سرزمینی از طریق عوامل تکوینی مانند؛ توسعه ارتباطات صنایع مدرن نفت، گسترش شهرها، ظهور ارتش‌های مدرن و حکومت‌های پادشاهی متمرکز، تقویت و فراگیر شده است و عوامل القایی نیز همانند رشد دیوان سالاری و استقرار نظام آموزش ملی وفاداری‌های مناسبی نسبت به هویت ملی ایجاد کرده است. با وجود این ملاحظات، مهم‌ترین مسئله این جوامع به ماهیت دولت ملی و بحران مشروعیت و مشارکت ناشی از آن بر می‌گردد. با توجه به برخی تحولات سیاسی در سطح جهانی و نیز منطقه‌ای، در قالب فراگیری رژیم‌های جهانی دموکراسی و حقوق بشر و نیز ظهور نسل جدید از حکومت‌های غیر اقتدارگرا در خاورمیانه، ساختار سیاسی حکومت‌های اقتدارگرا با چالش‌های جدی روبرو شده‌اند، در عین حال این حکومت‌ها با ظهور طبقه متوسط گسترده و تحصیل‌کرده‌ای مواجه هستند که تقاضای حضور مشارکت در عرصه سیاست و قدرت و به عبارتی ملی شدن قدرت سیاسی و انتقال آن از خاندان سلطنتی و حکومت‌های اقتدارگرا به ملت را دارند. در واقع مطالبات ناشی از شهروندی مهم‌ترین، چالش دولت‌های عربی در روند جدید ملت‌سازی خواهد بود (بنی‌هاشمی، ۱۳۸۳: ۴۵). در سال ۱۹۲۰، قدرت‌های محور و امپراتوری عثمانی، پیمانی موسوم به سورس امضاء کردند که در ماده ۶۲ آن کمیسیون متشکل از فرانسه، ایتالیا و بریتانیا در نظر گرفته بودند تا در طی ۶ ماه، پیمان را اجرایی کند و منطقه در شرق فرات، جنوب ارمنستان و شمال سوریه و مدیترانه با حفظ اقلیت‌های درون آن تشکیل گردد. پس از یک سال، کردها می‌توانند تقاضای استقلال کنند و

ترکیه باید برای پیوستن به میثاق ملل متحد آن را بپذیرد. این مسئله در کنفرانس لوزان در سال ۱۹۲۳ مورد تجدیدنظر قرار گرفت. موضوع به جامعه ملل احاله شد و کمیسیون‌های داوری جامعه ملل در نشست‌های خود در ژانویه و مارس ۱۹۲۵ و ۱۹۲۶، موصل را جزء قومیت بریتانیا اعلام کرد. یکی از دلایل این امر، اهمیت نفت منطقه کرکوک برای بریتانیا و دیگری، افزایش جمعیت سنی برای حمایت از پادشاه سنی در مقابل اکثریت شیعی بود. برای همین نیز رهبران و علمای تشیع جنبش‌ها و انقلاباتی را حتی پیش از استقلال و تحت سلطه رفتن عراق علیه انگلیس و دخالت در امور داخلی ترتیب دادند که ناکام ماند (ابطحی و همکاران، ۱۳۹۴).

۲-۳- بخش سوم: ابعاد پیدا و پنهان نقض حقوق بشر

الف) ابعاد پیدا

۲-۳-۱- شکنجه زندانیان

زندان‌های آمریکایی در عراق افغانستان و گوانتانامو شرایط و اوضاعی برقرار است که شکنجه، رفتار وحشیانه و غیرانسانی و برخوردهای تحقیرآمیز اقدامات زشت را به راحتی قابل اجرا می‌سازد و کرامت انسانی قربانی جنگ آمریکا علیه تروریسم و نیز نظم تحقیقاتی این کشور شده زیرا دولت آمریکا نه تنها قوانین بین‌المللی و حقوق بشر، بلکه به عمد و از سر اراده قوانین انسانی جامعه جهانی را زیر پا گذاشته شده است. انتشار اسناد جنگ افغانستان و عراق توسط پایگاه اینترنتی ویکی لیکس اعتبار آمریکا را به عنوان یک کشور مدعی حمایت از حقوق بشر مخدوش کرده است. اسناد منتشر شده توسط این پایگاه نشان می‌دهد که ارتش آمریکا شواهد مربوط به شکنجه و آزار و اذیت غیر نظامیان را نادیده گرفته است. بنابراین علاوه بر نقض گسترده حقوق بشر در داخل آمریکا سازمان‌های بین‌المللی و رسانه‌ها از نقض گسترده و رسوایی‌های نظامیان آمریکایی در کشورهای مختلف و زندان‌هایی تحت نظر دولت واشنگتن خبر داده‌اند که رسوایی زندان ابوغریب در عراق و پایگاه دریایی ارتش آمریکا در گوانتانامو واقع در خلیج کوبا از پرسروصداترین آنها بوده است (جاودانی، ۱۳۹۰).

۲-۳-۲- اعمال تحریم‌ها

۲-۳-۱-۱- علیه جمهوری اسلامی ایران

ایالات متحده آمریکا از اواخر دهه ۱۹۷۰ میلادی تحریم‌های اقتصادی تجاری و مالی و از ۱۹۹۵ ممنوعیت گسترده تجارت و اقداماتی برای منزوی کردن ایران از سیستم تجاری و مالی بین‌المللی اعمال کرده است. این تحریم‌ها در اواسط دهه ۲۰۰۰ و دوباره پس از ۲۰۱۴ تشدید شدند و به بسیاری از بخش‌های اقتصادی گسترش یافتند. پس از انعقاد برجام که با تأیید قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل متحد تمامی تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد را خاتمه داد ایالات متحده نیز اعمال تحریم‌های مندرج در برجام را متوقف کرد. سرانجام در ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۷ ایالات متحده به طور یک‌جانبه از برجام خارج شد و همه تحریم‌های لغو شده را دوباره وضع کرد که این اقدام باعث تشدید رژیم تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه ایران و نقض فاحش حقوق بشر مردم ایران از جمله حق حیات حق سلامت حق بر داشتن سطح زندگی مناسب و مراقبت‌های پزشکی حق توسعه حق آموزش و غیره شد. مضاف بر این مجموعه پیچیده تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه ایران همراه با تحریم‌های ثانویه علیه افراد و نهادهای ثالث رعایت افراطی تحریم‌ها و اتخاذ سیاست‌های به صفر رساندن ریسک توسط برخی شرکت‌ها و مؤسسات مالی چالش‌های انسانی و اقتصادی را تشدید کرده و بر زندگی مردم به ویژه آسیب‌پذیرترین اقشار جامعه تأثیر منفی گذاشته است.

۲-۳-۲-۲- علیه سوریه

از دید دولت مردان آمریکایی تنها راهکار مؤثر در مناسبات بین‌المللی و عرصه دیپلماتیک استفاده از ابزار تحریم است. سران آمریکا نیز در سال‌های اخیر با استفاده از ابزار تحریم در جهت افزایش فشار بر دولت و مردم سوریه گام برداشته‌اند. در سال‌های اخیر اقتصاد سوریه به دلیل تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا و متحدانش رو به وخامت گذاشته و این موضوع بر رسیدگی و اعطای کمک‌های بشر دوستانه به مردم نیازمند تأثیر منفی گذاشته است. این اقدامات به مثابه تروریسم اقتصادی است که حقوق بشر مردم سوریه را هدف قرار داده است. تحریم‌های آمریکا و کشورهای غربی علیه سوریه نه تنها ثبات اقتصادی سوریه را متزلزل ساخته؛ بلکه بر حقوق بشر و معیشت مردم سوریه نیز پیامدهای منفی داشته است بطوریکه صدها هزار نفر از مردم سوریه را مجبور به ترک وطن نموده است و اثرات جمعی آن منجر به رنج فراوان مردم در جنبه‌های مختلف زندگی شده است. علاوه بر این اقدامات محدودکننده آمریکا علیه بانک مرکزی سوریه باعث اخلال در بخش تأمین اقلام ضروری از جمله غذا خرید دارو و تجهیزات پزشکی تأمین انرژی و... شده است. به دلیل تحمیل تحریم‌ها، بسیاری از قراردادهای مربوط به بخش انرژی سوریه با شرکت‌های خارجی و وام‌های لازم جهت تأمین اعتبار پروژه‌ها تعلیق شده است. گسترش دامنه تحریم‌ها از سوی آمریکا و متحدان اروپایی آن هم در بحبوحه همه‌گیری کرونا پاسخگویی دولت سوریه به شرایط اضطراری کووید ۱۹ از جمله در زمینه خرید دارو و واکسن و

کیت‌های محافظتی را با دشواری‌های بسیاری همراه و حقه‌ای حیات سلامت و بهداشت مردم آن کشور را با خطری جدی روبرو ساخته است.

۲-۳-۲-۳- علییه روسیه

حمایت و اعمال تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه روسیه و نادیده گرفتن تأثیر آن بر معیشت و سلامت مردم عادی منجر به نقض حقوق بشر علیه انسان‌های بی‌گناه در این کشور شده است. تأثیرات ضد حقوق بشری تحریم‌ها را می‌توان از طریق شاخص‌های حقوقی حق دسترسی به دارو درمان و تجهیزات پزشکی حق امنیت غذایی حق اشتغال و حق محیط زندگی سالم و هوای پاک اثبات کرد تحریم‌های آمریکا علیه روسیه در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، حقوقی، بهداشتی، آموزشی، ورزش، خدمات رسانی و ابعاد ضد حقوق بشری آن فاجعه‌آفرین است درحالی‌که عنوان شده است این تحریم‌ها به منظور وادار کردن کرملین به عقب نشینی در اوکراین است ولی آنچه در واقع رخ داده است زیر پا گذاشتن اصول حقوق بشر و نادیده گرفتن حق انسانی شهروندان روسیه است تحریم‌های مالی سخت آمریکا علیه روسیه اثرات خود را بر حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی گذاشته است.

۲-۳-۲-۴- علییه کره شمالی

علاوه بر تحریم‌های سازمان ملل تحریم‌های یک‌جانبه ایالات متحده علیه کره شمالی به بهانه برنامه هسته‌ای این کشور تبدیل به ابزاری برای نیل به مقاصد سیاسی این کشور شده است. این نوع تحریم‌ها فعالیت‌های اقتصادی بیشتری را محدود کرده و فهرست جامع‌تری از افراد و فعالیت‌ها را هدف قرار داده است. از جمله فرمان اجرایی دونالد ترامپ رئیس‌جمهور سابق آمریکا که به ایالات متحده اجازه می‌داد دارایی‌های هر شرکت سازمان و فردی که کالا خدمات با فناوری با کره شمالی تجارت می‌کند را مسدود کند در حال حاضر نیز روند تمديد و افزایش تحریم‌ها علیه کره شمالی همچنان ادامه دارد و اثرات تحریم‌ها بر زیر ساخت‌ها و درد و رنج مردم کاملاً قابل مشاهده است که یکی از اساسی‌ترین علل آن تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل و تحریم‌های اقتصادی یک‌جانبه آمریکا است.

۲-۳-۲-۵- علییه ونزوئلا

وضع تحریم‌های همه‌جانبه نفتی اقتصادی و بانکی توسط دولت آمریکا علیه ونزوئلا طی سال‌های اخیر به دلیل وابستگی شدید دولت ونزوئلا به درآمدهای نفتی پیشبرد برنامه‌های دولت در عرصه‌های مختلف از جمله ارائه خدمات در بخش عمومی را تحت‌تأثیر قرار داده و با افزایش سرسام آور تورم و ناتوان سازی دولت در ارائه یارانه‌ها موجب فقیرتر شدن مردم و سقوط قشر عظیمی از جامعه ونزوئلا به زیر خط فقر شد این تحریم‌ها همچنین باعث افزایش شدید نرخ دارو و خدمات پزشکی در کشور ونزوئلا و افزایش نرخ مرگ و میر در این کشور به‌خاطر عدم توانایی در دسترسی به داروهای مورد نیاز گردید. علاوه بر این تحریم‌های آمریکا با جلوگیری از دستیابی صنایع پایه ونزوئلا همچون صنعت برق تجهیزات تصفیه آب و... مانع دسترسی بخش قابل توجهی از مردم به آب آشامیدنی مناسب و در نتیجه شیوع انواع مختلف بیماری‌ها در این کشور شده است.

۲-۳-۲-۶- علییه کوبا

وضع تحریم‌های متعدد مالی اقتصادی و بانکی توسط دولت آمریکا علیه کوبا در ۶۰ سال گذشته که در پی آن زندگی عادی مردم کوبا را آشکارا مختل نموده است دولت آمریکا نظام بهداشت و درمان کوبا که در دهه‌های گذشته به کرات به‌عنوان منشأ ارائه خدمات بعضاً به جوامع نیازمند بشری نیز عمل نموده را در اقدامی غیرانسانی مشمول تحریم قرار داده است. همچنین دولت آمریکا در سال‌های اخیر به بهانه ایجاد اختلال در کسب درآمد ارزی توسط دولت کوبا حواله اندک ارز توسط کوبایی‌های خارج از کشور به اقوام خود در کوبا که غالباً نیز نقش بسزایی در تأمین حداقل‌های معیشت برای دریافت‌کنندگان دارند را با دشواری بسیار مواجه و بعضاً امری ناممکن نموده است.

۲-۳-۲-۷- سوءاستفاده از سازمان‌های حقوق بشری

آمریکا به دلیل تأمین بودجه سازمان‌ها و نهادهای حقوق بشری و اجرای عدالت همواره از این سازمان‌ها و نهادها برای رسیدن به اهداف سیاسی خود استفاده کرده است؛ بدون آن که به موضوع نقض حقوق بشر توجه داشته باشد. خروج از شورای حقوق بشر سازمان ملل یا تحریم دادگاه بین‌المللی کیفری مهم‌ترین مصداق بی‌توجهی آمریکا به حقوق بشر از طریق سوءاستفاده یا مانع تراشی در مسیر فعالیت این نهادها هستند (خبرگزاری میزان، ۱۴۰۲).

۲-۳-۸- سکوت آمریکا در برابر عربستان

سکوت آمریکا در برابر نقض گسترده حقوق بشر توسط پادشاهی عربستان سعودی به رغم ادعای آمریکا مبنی بر تعهد این کشور به اجرای مبانی حقوق بشر در سطح جهان که در چارچوب گزارش‌های سالیانه وزارت خارجه آمریکا پیرامون وضعیت حقوق بشر در برخی از کشورها نمود می‌یابد و با وجود آن که واشنگتن بسیاری از تحریم‌های اعمالی از سوی خود بر دیگر کشورها را در همین راستا توجیه می‌نماید، اما نسبت به نقض گسترده حقوق بشر از سوی متحدان خود بی‌تفاوت است. در این راستا می‌توان به پادشاهی عربستان اشاره کرد، ریاض از جمله بزرگ‌ترین ناقضان حقوق بشر در جهان محسوب می‌شود. در این ارتباط می‌توان به موارد ذیل شامل تجاوز ناجوانمردانه به یمن؛ سرکوب مردم بحرین؛ بازداشت‌های خودسرانه؛ نقض آزادی مذهبی؛ اوضاع رقت‌بار شیعیان عربستان سعودی؛ خشونت علیه زنان؛ نقض حقوق کارگران و مهاجران در عربستان؛ اوضاع رقت بار فعالان حقوق بشر در این کشور؛ شکنجه و اقدامات غیرانسانی بر ضد زندانیان؛ وضعیت زنان زندانی در عربستان، فقدان آزادی بیان و اندیشه نبود نظام انتخابات در عربستان و حمایت ریاض از گروه‌های تروریستی اشاره کرد.

ب) ابعاد پنهان

۲-۳-۳- نقض حق حیات

حق حیات به‌عنوان مهم‌ترین و عالی‌ترین حقی که سایر حقوق نیز از آن ناشی می‌شود در ماده ۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی سیاسی، ماده ۶ کنوانسیون حقوق کودک و بسیاری از اسناد بین‌المللی دیگر مورد تأکید قرار گرفته است. تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا به واسطه وقفه در ارائه بهتر خدمات اجتماعی، به مخاطره انداختن امنیت غذایی، کمبود دارو و رادیو داروها، تجهیزات پزشکی، تحریم صنعت هوانوردی و قطعات هواپیما که موجب به خطر افتادن جدی امنیت پرواز هواپیماهای مسافربری ایران شده است، نقض حق حیات شهروندان ایرانی تلقی می‌گردد. مضاف بر این آثار فاجعه آمیز رژیم تحریم‌های یک‌جانبه بر حق حیات بخاطر فقر فراگیر، گسترش بیماری، عدم دسترسی افراد و کودکان به کالا و خدمات اساسی... مانع جدی برای تداوم حیات می‌باشد.

۲-۳-۴- نقض حق سلامت و بهداشت

تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا، اثرات جبران‌ناپذیری را در حوزه سلامت و بهداشت بر افراد آسیب‌پذیر وارد کرده است. آثار منفی تحریم‌ها و چالش‌های ناشی از آن در حوزه‌های ذیل بسیار محسوس و آسیب‌زننده بوده است:

۱. عدم همکاری شرکت‌های تأمین‌کننده کالا و تجهیزات سلامت با شرکت‌های ایرانی
۲. اختلال در تأمین تجهیزات، لوازم و اقلام پزشکی و دارویی جهت تشخیص، کنترل و درمان کرونا به دلیل نگرانی شرکت‌های صادرکننده از اقدامات تبهی آمریکا؛
۳. کاهش درآمد‌های دولت تحت‌تأثیر تحریم‌ها و تأثیر منفی آن بر نظام تأمین سلامت؛
۴. تحریم هواپیمایی کشوری و مختل نمودن حمل و نقل سریع و به موقع اقلام پزشکی؛ اختلال در خرید دارو برای بیماری‌های نادر و حاد (سفارت جمهوری اسلامی ایران، واتیکان، ۱۴۰۱)

۲-۳-۵- نقض حق آموزش و دسترسی به دانش و فناوری

به دلیل وابستگی حق آموزش به اقتصاد کشورها، این حق به صورت مستقیم و غیرمستقیم تحت تأثیر تحریم قرار می‌گیرد. در این راستا محدود کردن و ممنوع کردن آموزش تخصصی اتباع کشورهای هدف از جمله ایجاد محدودیت برای اتباع کشورهای هدف که خواستار تحصیل و آموزش هستند مغایر با اسناد بین‌المللی بوده و نوعی تبعیض در حق آموزش محسوب می‌گردد. ممنوعیت صادرات، نقل و انتقالات بانکی، تحریم‌های ثانویه و واهمه از مجازات‌های ناشی از عدم رعایت تحریم‌ها به فضای فراگیر تبعیت افراطی از تحریم‌ها تبدیل شده است که انتقال فناوری، دانش، بارورسازی فکری و فرهنگی را تضعیف می‌کند. تحریم‌ها دسترسی به تبادل تجربه، دانش و تخصص بین محققان ایرانی و خارجی را ناممکن ساخته و در نتیجه، مانع از غنی‌سازی متقابل علمی شده است.

۲-۳-۶- نقض حق توسعه

در اعلامیه وین و برنامه عمل ۲۵ ژوئن ۱۹۹۳ حق توسعه به این صورت توصیف شده است «حقی جهانی و جدایی‌ناپذیر و جزء جدا نشدنی حقوق اساسی بشر». در قطعنامه ۲۷/۲۱ شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد تحت عنوان "حقوق بشر و اقدامات

قهرآمیز یک‌جانبه" به صراحت محدودیت‌های تجاری، محاصره، ممنوعیت معامله و مسدود کردن دارایی‌ها به عنوان اقدامات قهرآمیزی فهرست شده که ناقض حقوق بشر و حق توسعه است.

۲-۳-۷- نقض حقوق زنان، کودکان، سالمندان و افراد دارای معلولیت

تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی ناشی از آن، تبعات جنسیتی آشکاری را موجب شده است. بخش‌های اقتصادی که به طور سنتی زنان را به استخدام می‌گرفتند به طور خاص آسیب دیده‌اند و در نتیجه، تعداد فزاینده‌ای از زنان برای رفع نیازهای مالی خانوار خود به ناچار به فعالیت‌های اقتصادی غیررسمی روی آورده‌اند. وخیم شدن اوضاع اقتصادی و ممنوعیت نقل و انتقالات بانکی بر جمعیت سالمندان تأثیر گذاشته است. تورم بالا قدرت خرید سالمندان را کاهش داده و هزینه‌های درمانی آنها را به میزان قابل توجهی افزایش داده است. موضوع مهم دیگر وضعیت افراد دارای معلولیت‌های جسمی و ذهنی و مشکلات موجود در دسترسی آنها به داروها و تجهیزات پزشکی، کمکی و توان‌بخشی مناسب به دلیل رعایت افراطی تحریم‌ها توسط تأمین‌کنندگان خارجی و موانع موجود در پرداخت‌های بین‌المللی است.

۲-۳-۸- تبعات حقوق بشری فروش تسلیحات

صادرات تسلیحات ایالات متحده بین سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۶ ۱۴۰۲ درصد رشد داشته است. آمریکا بین سال‌های ۲۰۱۷-۲۰۲۱، به ۱۰۳ کشور صادرات تسلیحات داشته است هواپیماها اصلی‌ترین صادرات تسلیحات ایالات متحده بین سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۱۷ بوده است یعنی ۶۲ درصد از کل صادرات تسلیحات و پس از آن موشک‌ها (۱۷) درصد و خودروهای زرهی (۱۰) درصد.

۳- پیشینه پژوهش

بر اساس آنچه که بیان شد پژوهش‌های زیادی حول محور مخاصمه اسرائیل و غزه انجام شده است. با این حال پژوهش حاضر به دنبال "مروری بر وصف مخاصمه از منظر حقوق بین‌الملل با نگاهی به جنگ اخیر بین حماس و اسرائیل" بوده است؛ بنابراین در ادامه به برخی از پژوهش‌های انجام شده در رابطه با موضوع تحقیق اشاره شده است: راعی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی بیان کردند که از جهت ماهوی می‌توان گفت پذیرش انسان به مثابه تابع و در نتیجه انسانی شدن حقوق بین‌الملل و ذی‌نفع قرار دادن انسان مهم‌ترین تأثیرات بنیادی بوده‌اند. از حیث ساختاری نیز رابطه دولت با افراد (به‌ویژه شهروندان) از انحصار حاکمیت ملی خارج شده و جامعه بین‌المللی نیز در حمایت از حقوق بنیادین مسؤول شمرده می‌شود. به‌علاوه قلمرو هنجارهای حقوقی بین‌المللی نیز دستخوش تحول شده‌اند که از جمله می‌توان به تحولاتی در حوزه‌های حق شرط بر معاهدات، حمایت دیپلماتیک و دسترسی کنسولی و نیز حقوق بشردوستانه اشاره نمود.

مقامی (۱۴۰۱) نیز در پژوهشی بیان کرد که تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه ایران که با هدف تغییر رفتار یا تغییر نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران وضع و اجرا شده، به طور مستقیم و غیرمستقیم منجر به نقض حقوق بشر ایرانیان شده است و به‌ویژه بهره‌مندی آنان از حقوق اقتصادی را با چالش مواجه کرده است. همچنین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد در خصوص ایرانیان مقیم ایران، این تعهدات جنبه فراسرزمینی دارند و به‌ویژه شامل نقض تعهد به احترام و همکاری بین‌المللی می‌شوند. در خصوص ایرانیان مقیم آمریکا نیز دولت آمریکا متعهد به احترام و رعایت این حقوق در قلمرو خود است و در ارتباط با ایرانیان مقیم کشورهای ثالث، آمیزه‌ای از تعهدات فراسرزمینی آمریکا و تعهدات سرزمینی دولت‌های مقیم مطرح است. یافته‌های تحقیق بزرگمهری و همکاران (۱۳۹۶) گویای آن است که اقدامات تروریستی با سلب حیات انسان‌های بی‌گناه و سازوکار مبارزه با آن نیز در مواردی با نقض حریم و حقوق فردی، نقض حقوق بشر تلقی می‌شوند. پورقصاب و همکاران (۱۳۹۹) نیز به پژوهشی در رابطه با واکاوی نقض حقوق بشر و تحریم‌های ثانویه آمریکا علیه ایران پرداختند.

Pons, Lord, & Stein, 2022 بیان کردند که اعتراف اخیر شورای امنیت سازمان ملل به خطر افزایش یافته ای که افراد دارای معلولیت در طول درگیری‌های مسلحانه تجربه می‌کنند، شواهد فزاینده مبنی بر نقض گسترده حقوق بشر علیه آنها، و تلاش مداوم برای جعل کنوانسیون سازمان ملل در مورد پیشگیری و مجازات CAH این استدلال‌ها را به ویژه بیان می‌کند.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

تاریخچه حقوق و آزادی‌های عمومی با توجه به مفاهیم آزادی، کرامت انسانی و حرمت بشری از همان آغاز خلقت همراه بشر بوده است که نتیجه این اندیشه‌ها در قالب صدور اعلامیه‌ها، قراردادهای بین‌المللی و مقررات حقوق داخلی کشورهای مختلف، جلوه خارجی به خود گرفته است و سرانجام به شکل‌گیری مجموعه‌ای تأثیرگذار از قوانین بین‌المللی و عرف دیپلماتیک منتهی شده است

(خسروی، ۱۳۸۸، ص ۱۸۲). این مسئله در جای خود به گسترش و تعمیق هرچه بیشتر ایده حقوق بشر منجر شده است و در قالب سه نسل قابل بیان است که می‌توان گفت حقوق نسل اول و دوم اساساً به افراد تعلق دارد درحالی‌که حقوق نسل سوم بر بعد جمعی استوار و مربوط به مردم است (بیلیس، ۱۳۸۳، ص ۱۳۳۷).

نتایج بررسی حاکی از آن بود که ابعاد پنهان نقض حقوق بشر توسط آمریکا شامل: نقض حق حیات، نقض حق سلامت و بهداشت، نقض حق آموزش و دسترسی به دانش و فناوری، نقض حق توسعه، نقض حقوق زنان، کودکان، سالمندان و افراد دارای معلولیت و ابعاد نهان آن شامل: شکنجه زندانیان، اعمال تحریم‌ها؛ سوءاستفاده از سازمان‌های حقوق بشری و سکوت آمریکا در برابر عربستان بخش کوچکی از نقض حقوق بشر توسط آمریکا است. بر اساس پژوهش‌های انجام شده و همچنین دیدگاه‌های ارائه شده توسط متخصصین حوزه سیاست و حقوق، آمریکا علاوه بر نقض حقوق بشر به بهانه دفاع از آن در کشورهای دیگر به خشونت دامن می‌زند تا به اهداف سیاسی و اقتصادی خود دست یابد. تحولات نظام بین‌الملل در دوران اخیر، گسترش جایگاه حقوق بشر و تغییر ماهیت این حقوق را از مسئله‌ای فکری و ذهنی به رویکردی حیاتی و استراتژیک که با حیات سیاسی کشورها پیوند داشته را نشان می‌دهد. امروزه شاهد تعمیق جایگاه حقوق بشر در سیاست خارجی کشورها در معنای عمودی و به تبع آن، تحول حاکمیت مطلق دولت‌ها و تبلور آن در معنای مسئولیت دولت هستیم. مضامین و آموزه‌های لیبرالیستی که ریشه در سنت‌ها و ارزش‌های آمریکا دارد، حقوق بشر را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم در سیاست خارجی این کشور نهادینه ساخته است (رئیزی و رخشنده، ۱۳۹۵). آمریکا همواره کوشیده است خود را به‌عنوان الگوی تمام‌عیار اجرای بی‌کم و کاست حقوق بشر و احترام به دموکراسی معرفی نماید. دولت‌مردان آمریکایی ادعا دارند در هیچ جایی از جهان نمی‌توان احترام و اجرای این اصول را مانند ایالات متحده مشاهده کرد. بر این اساس است که یک مأموریت ویژه را که همانا رهبری جهان برای دستیابی به دموکراسی واقعی و پایدار و تحقق مبانی و اصول حقوق بشر می‌باشد را برای خود قائل‌اند. در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی نیز بارها و بارها شاهد نقض حقوق بشر از سوی آمریکا در نقاط مختلف جهان بوده ایم. موارد بی‌شمار تجاوز به کشورهای مختلف و نقض حاکمیت سرزمینی آنها، ارتکاب جنایات جنگی در اقصی نقاط جهان و حمایت از ناقضین حقوق بشر در موارد متعدد که تنها نمونه‌هایی از آنها در این نوشتار ذکر گردید مؤید این ادعا است (بابایی، ۱۳۹۵).

به طور کلی عملکرد حقوق بشری ایالات متحده طی سال ۲۰۲۲ موید آن است که این کشور در سطح ملی و بین‌المللی بسان سال گذشته همچنان در حوزه‌های مختلف حقوق بشر مرتکب نقض بنیادین حقوق بشر شده است. تا جایی که گزارش‌های متعدد بین‌المللی که اغلب سعی در جانبداری از اقدامات ناقض حقوق بشری آمریکا و توجیه آن دارند قادر به چشم پوشی از برخی اقدامات این کشور مانند کشتار خودسرانه پلیس، خشونت با اسلحه تیراندازی‌های جمعی اعدام و... نبوده‌اند. ایالات متحده آمریکا از گذشته‌های دور تا کنون همواره داعیه دفاع از مبانی و اصول حقوق بشر را داشته و موضوع حمایت از حقوق بشر یکی از مهم‌ترین شعارها و ادعاهای مقامات آمریکایی در نظام بین‌الملل به حساب می‌آید. این در حالی است که دولت‌مردان آن کشور موضع گیری در خصوص وضعیت حقوق بشر در جهان را بر مبنای ترجیحات و منافع سیاسی انجام می‌دهند و همین رویه موجبات سوء استفاده ابزاری آمریکا از موضوع حقوق بشر را در سطح بین‌المللی فراهم ساخته است. بررسی دقیق مواضع حقوق بشری آمریکا و نگاهی به کارنامه آن نشان می‌دهد آمریکا در سطح ملی، منطقه‌ای و جهان؛ با نقض حقوق بشر تبعات زیادی رو گردن گیر مردم کرده است.

منابع

۱. ابطحی، سید مصطفی، ترابی، سید علی‌اصغر. (۱۳۹۴). نقش آمریکا در دولت - ملت‌سازی در افغانستان و عراق جدید. فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، ۱۱(۳۲)، ۵۳-۸۱.
۲. بابایی، پویان. (۱۳۹۵). مهم‌ترین مصادیق نقض حقوق بشر توسط آمریکا. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. شماره گزارش ۱۵۱۱۲.
۳. بزرگمهری، مجید، کیا رستمی، مهسا. (۱۳۹۶). نقض حقوق بشر به واسطه اقدامات تروریستی و سازوکار مبارزه با آن. سیاست جهانی، ۱۶(۱)، ۱۳۱-۱۵۸.
۴. پورقصاب امیری، علی و قراچورلو، محمدتقی، ۱۳۹۹، واکاوی نقض حقوق بشر و تحریم‌های ثانویه آمریکا علیه ایران.
۵. پی‌بردنیک، مران (۱۳۶۸)، خاورمیانه در قرن بیستم، ترجمه فرنگیس اردلان، تهران، نشر جاویدان.
۶. جاودانی مقدم، مهدی. (۱۳۹۰). مصادیق نقض حقوق بشر توسط آمریکا و مداخلات آن در جهان. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۹(۲)، -کنعانی، محمد طاهر، سیاه رستم، هاجر و دیگران، حقوق بین‌الملل بشر دوستانه ناظر بر حمایت از افراد در درگیری‌ها مسلحانه (مجموعه اسناد ژنو)، کمیته ملی حقوق بشر دوستانه، تابستان ۱۳۸۵.
۷. خبرگزاری میزان، (۱۴۰۲). <https://www.mizanonline.ir/fa/news/> کد خبر: ۴۷۰۱۰۵۰

۸. خداوردی، حسن ۱۳۸۵ "تروریسم و حقوق بشر"، ویژه نامه علوم سیاسی علوم سیاسی دانشگاه آزاد آشتیان سا ۱۳۸۵ پیش شماره ۱.
۹. راعی دهقی، هاجر، مقامی، امیر. (۱۴۰۱). تأثیر حقوق بشر بر تحول ماهیت، ساختار و هنجارهای حقوق بین‌الملل. پژوهش‌های حقوقی، ۲۱(۵۲)، ۹۱-۱۲۰.
۱۰. رضائی نژاد، ایرج (۱۳۸۳)، "حقوق بشر و حاکمیت دولت‌ها: نگرشی تحلیلی بر پایه اسناد بین‌المللی"، مجله اطلاعات سیاسی و اقتصادی، ش. ۲۰۶- ۲۰۵.
۱۱. رئیس، لیلا، درخشنده، مریم. (۱۳۹۵). نقش و جایگاه حقوق بشر به‌عنوان قدرت نرم در سیاست خاورمیانه‌ای آمریکا. فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، ۸(۳۲)، ۲۱۳-۲۴۵.
۱۲. فاگان، اندرو ۱۳۸۴: "مفهوم حقوق بشر"، ترجمه امیرغلامی، در شده درسایت سکولاریسم برای ایران.
۱۳. کلیفورد، مری لوئیس (۱۳۶۸)، سرزمین و مردم افغانستان، ترجمه مرتضی اسعدی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.
۱۴. محمد منقوش؛ نادر بردی زاده؛ ۱۳۹۴، بررسی جایگاه سازمان‌های بین‌المللی در حقوق بین‌الملل و نقش آنها در ایجاد صلح و امنیت بین‌المللی، کنفرانس بین‌المللی تحقیق و توسعه در علوم انسانی، مدیریت و اقتصاد.
۱۵. مدنی، سید ضیاء‌الدین. (۱۳۸۶). التزام بین‌المللی دولت به رعایت حقوق بشر: مقید به مکان؟. مجله حقوقی بین‌المللی، ۲۵(شماره ۳۸ (بهار و تابستان))، ۲۳۳-۲۵۹.
16. Leopard, Brian D. (2008), *Balancing Human Rights and State Sovereignty in a Multicultural World*, Belfer Center for Science and International Affairs.
17. Lubell.N(2010) .LUniversity Oxford .actors state-non against force of use Extraterritorial .0 Press
18. Nickel, James 1987, "Declaration of Human Rights Making Sense of Human Rights: Philosophical Reflections on the Universal", Berkeley: University of California Press.
19. Pons, W. I., Lord, J. E., & Stein, M. A. (2022). Disability, human rights violations, and crimes against humanity. ADrew N., Funk M., Tang S. et al. "Human rights violations of people with mental health and psychosocial disabilities: An unresolved global crisis," *Lancet*. Submission of the European Network of (Ex-) Users and Survivors of Psychiatry (ENUSP) for the day of general discussion (DGD) on the right of persons with disabilities to live independently and be included in the community, to be held on 19 April 2016 in Geneva. 2011;378(9803):1664-1675. European Network of (Ex-) Users and Survivors of Psychiatry, Available at https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRPD/DGD/2016/EuropeanNetwork_of_Ex-merican_Journal_of_International_Law, 116(1), 58-95.
20. Regilme, S. S. J. F., & Spoldi, E. (2021). Children in armed conflict: A human rights crisis in Somalia. *Global Jurist*, 21(2), 365-402.
21. Stastny, P., Lovell, A. M., Hannah, J., Goulart, D., Vasquez, A., O'callaghan, S., & Pūras, D. (2020). Crisis response as a human rights flashpoint: Critical elements of community support for individuals experiencing significant emotional distress. *Health and Human Rights*, 22(1), 105. <https://vatican.mfa.ir/portal/newsview>